№ 237. Київ. Середа, 20 октября (2 листопада). 1910 р. Ціна окремого № 4 коп. № 237

РАДА

ГАЗЕТА ПОЛІТИЧНА, ЕКОНОМИЧНА і ЛІТЕРАТУРНА

ВИХОДИТЬ ЩО-ДНЯ, ОКРІМ ПОНЕДІЛКІВ.

РІК П'ЯТИЙ.

Адреса редакції і контори:
у Київі, Велика Підвальна вул. д. 6,
біля золотих воріт
Телефон редакції 1458.
ТЕЛЕФОН ДРУКАРНІ 1069.

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ НА РІК 1910

на 1 рік	на 11 м.	на 10 м.	на 9 м.	на 8 м.	на 7 м.	на 6 м.	на 5 м.	на 4 м.	на 3 м.	на 2 м.	на 1 м.
6.	5.70	5.25	4.75	4.25	3.75	3.25	2.75	2.25	1.75	1.25	65.

Передплат. на рік можна виплачувати частками: в 2 строки: на 1 янв. 3 карб. і на 1 апр. 3 карб., в 3 стр.: на 1 янв. 2 карб., на 1 мар. 2 карб. і на 1 мая 2 к., або по 1 карб. на протязі перш. шости місяців.

Ціна „Ради" за кордон: на рік 11 р., (27 крон 94 гелери на австрійську валюту). на 1/2 року—5 р. 50 к. на 1/4 року—2 р. 75 к., на 1 м.—1 р. Коли закорд. читачі передплачують газету через почтамти, то платять за газету по ціні встановленій для передплатників в Росиї.

Передплата приймається тільки з 1-го числа кожн. місяця.

За зміну адреси 30 коп.
(При зміні неодмінно прикладати стару адресу).

Авторі рукописів повинні подавати своє призвіще адресу. Редакція може скорочувати і зміняти статі; більші статі, до друку негодящі, переховуються в редакції 3 місяці і висилаються авторам їх коштом, а дрібні замітки й дописи одразу знищуються. Рукописи, на яких не зазначені умови друку, вважаються безплатними.

З приводу надісланих до газети віршів редакція не листується.

Просять авторів додержуватись правопису „Ради".

Умови друкування оповісток:

За рядок петіту попереду тексту, або за його місце, платиться за перший раз 40 коп., а далі по 20 коп.

За рядок петіту після тексту: за перший раз 20 коп., за другий—10 коп. Хто шукає заробітку, платить за оповістку в 3 рядки 10 коп. за раз, при умові друкування не менше 3-х раз.

Товариство Мануфактур **Ісаак Шварцман** Рядом з Контракт. дом.
НАЙБІЛЬШИЙ МАНУФАКТУРНИЙ МАГАЗИН Г. КИЇВА.

В величезному виборі одержано теплу білизну, ковдри шовкові, плюшеві, ватні та инш.
Приймаються замовлення на мужське вбрання. ср.-1812-1

Нашим передплатникам.

На основі умови редакції „Ради" з дірекцією української трупи під орудою М. К. Садовського рокові передплатники „Ради" і ті, що передплатили газету в розстрочку, коли вони заплатили не менше 2 карб., мають право ходити на вистави трупи Садовського, (театр „Грамотности") по зменшеній ціні. Правила, що регулірують це право д. д. передплатників „Ради", такі: Спектаклі по зменшеним цінам для д. д. передплатників „Ради" відбуватимуться раз на тиждень, по четвергах.

В ці спектаклі увійдуть всі новини репертуара.

Щоб дістать білети на виставу, д.д передплатники „Ради" показують в касу театра особливі квитки з талонами, які видаються з контори „Ради". Кожний передплатник має право дістати ДВА МІСЦЯ в партері або ЛОЖУ. Позагороднім передплатникам талони на ці вистави висилаються заказною бандеролью, коли буде виплачено 10 коп. грішми чи марками.

ЦІНА МІСЦЯМ:

Театр „Грамотности".	ЗВИЧАЙНІ.	Для передплатників.
Ложі	5 р. — к.	3 р.
Партер 1 ряда	2 р. 10 к.	1 р.
„ 2 „	1 р. 60 к.	1 р.
„ 3,4 „	1 р. 40 к.	80 к.
„ 5 „	1 р. 20 к.	60 к.
„ 6,7 „	1 р. — к.	50 к.
„ 8 „	1 р. — к.	50 к.
„ 9 „	— 80 к.	50 к.
„ 10 „	— 70 к.	50 к.
„ 11,12 „	— 60 к.	40 к.
„ 13 „	— 55 к.	40 к.
„ 14 „	— 55 к.	30 к.

Адреса редакції і головної контори: у Київі, Велика-Підвальна вул., д. 6, біля Золотих воріт. Телефон 1458.

Редактор В. Галевич. Видавець Є Чикаленко.

482—83

Театр б. Т-ва Грамотности.

Дірекція М. Садовського.

Труппа українських артистів під орудою МИКОЛИ САДОВСЬКОГО.

Сьогодня, 20-го окт., **Суєта** ком. на 4 д., Карпенка-Карого. Роль Івана Барильченка вик. Садовський. Завтра, 21-го окт., у 10-й раз ЧАРІВНИЦЯ. У п'ятницю, 22-го окт., ранком по цінах від 10 к. до 60 к. ДАЙ СЕРЦЮ ВОЛЮ, ЗАВЕДЕ В НЕВОЛЮ. Вечером 1) ЗІ МОВИЙ ВЕЧЕР. 2) ЗАПОРОЖЕЦЬ ЗА ДУНАЄМ. У неділю, 24-го окт., ранком по цінам від 10 к. до 60 к. ВІЙ. У понеділок, 25-го окт., по цінам від 10 к. до 1 р. 20 к. 1) малюнок з робітничого життя БАТРАКИ. 2) у 2-й раз ПО МЮЛЛЕРУ.

Незабаром вист. буде ЛЮДОЖЕРИ (Die Schitl) др. Як. Гордіна.

Початок о 8 г. вечора. Ціна місцям звичайна.

Відповід. режисьор М. Садовський.

Театр „СОЛОВЦОВЪ".

Дірекція І. Е. ДУВАН-ТОРЦОВА.

Сьогодня, 20-го окт., в 5-й раз нові п'єси М. Горького **1) „Чудаки"** на 4 д. **2) „Встрѣча"** на 1 д. Бер. участь д-ки: Гофман, Карпова, Токарева, Чаруська, Чужбінова, Юренева та ин. Д.д.: Болховський, Кузнецов, Лаврецький, Леонтьєв, Павленков, Рудницький, Суханов та инші. Постановка Н. Є. Савінова. Нові декорації 1 і 2 дій художн. В. К. Коленда. Поч. о 8 г. веч. Ціни місц. звич. Завтра, 21-го окт., бенефіс Є. Я. Неделіна 1) „ВЕЛИКІЙ БАНКИРЪ" п. на 2 ч. (3 карт.) Італо Франки, пер. Островського, 2) „СВАДЬБА" на 1 дію Чехова. В п'ятницю, 22-го окт., дві вист.: Будень по значно зменш. цін. в 46-й раз „ДНИ НАШЕЙ ЖИЗНИ", Л. Андреєва. Увечері в 14-й раз „GAUDEAMUS" Л. Андреєва. В суб., 23-го окт., в 4-й раз нова п'єса А. А. Яблоновського „ЖУРНАЛИСТЫ" на 4 д. В нед., 24-го окт., „ДѢВА НЕРАЗУМНАЯ" на 4 д., А. Батайля. У вівт., 26-го окт., Военно-історичне Т-во впор. спект. „ИЗМАИЛЪ" на 4 д. (5 карт.), Бухарина. В середу, 29-го окт., на користь т-ва запомоги слабим дітям г. Київа в 7-й раз 1) „ТЕМНОЕ ПЯТНО" на 3 д. 2) „БЕЗКОРЫСТНЫЙ ДРУГЪ" ком. на 1 д. 3) КОНЦЕРТНИЙ ВІДДІЛ.

Готуються до вистави: ГЕНРИХЪ НАВАРСКІЙ Деверьо, „МАЗЕПА" Словацького, „САМСОНЪ и ДАЛИЛА" трагіком. на 3 д. Свен. Ланге. Квитки на всі вистави продаються.

Городський театр.

Дірекція С. В. БРИКІНА.

Сьогодня, 20-го окт., вист. буде **„Каморра"**. Бер. уч. д-ки: Воронець, Старостина, Леминська, Рибчинська. Д.д.: Брайнін, Орішкевич, Горденко, Камінський, Качеповський, Тихонов, Летичевський, Дісенко. **Балетний дивертисментъ.** Бер. уч. д-ки: Сташко, Марині, д. Залевський і корпебалет. Поч. о 7½ г. веч. Завтра, 21-го окт., дві вист.: ранком по заг.-дост. цін. „ЖИЗНЬ ЗА ЦАРЯ". Увечері по звич. цін. „ТАНГЕЙЗЕРЪ". В п'ятн., 22-го окт., „ПИКОВАЯ ДАМА". В суб., 23-го „ФАУСТЪ". (З Вальпург. ночі) в 1-й раз буд. вист. балетм. д. Залевським ЛЕТАЮЩІЙ БАЛЕТЪ. В нед., 24-го дві вист.: ранком по заг.-дост. цін. „КАРМЕНЪ". Вечером по звич. цін. „ДЕМОНЪ".

Квитки на всі вист. продаються в касі театра що-дня з 10-ти год. ран. до 2-х г. дня, і від 5 год. веч. до кінця вистави.

Вже вийшла з друку друга книжка
українського педагогичного журналу
„СВІТЛО".

ЗМІСТ:

Стор.
Р. С. Приватна діяльність . . . 3
Теофил З—кий. Професор Микола Сумцов . . 7
П. Капельгородський. Шкільна справа на Кубані й Тереку . . . 10
С. Русова. Песталоці-Фребелевський будинок у Берлині . . . 14
Я. Чепіга. Моральне внушіння в справі виховання . . . 20
Я. Стороженко. Нові перешкоди . . . 33
Сергій Бердяєв. Побутове дитяче виховання в Японії . . . 36
Л. Пахаревський. Горе . . . 39
З біжучого життя: Шкільна муштра. Я. Гетьманчук.—З життя. Провінціал.—Шкільна дача. М. Ж.—Загально-просвітні курси в Полтаві. Полтавець.—Наука української мови в Галичині.—Там і тут.—Франко-арабська школа. S. R. . . . 44
Критика й бібліографія . . . 59
Книжки, прислані до редакції „Світла" . . 72

Ціна книжці 40 коп.

Передплата на рік 4 карб., на пів року 2 карб. 50 коп. Гроші можна посилати частками по 2 карб. За кордон 5 карб.

Передплата приймається в конторі редакції „СВІТЛА", у Київі, В.-Володимирська 93.

Передплачувати „Світло" можна ще у Київі: 1) в Українській книгарні, Безаківська 8. 2) в книгарні Л.-Н. Вістника, В.-Володимирська 28. 3) в книгарні Є. Череповського, Фундуклієвська 4 4) в Харькові, в Українській книгарні, Рибна 25. 5) в Полтаві, в книгарні Г. Маркевича, ул Котляревського. 6) в Катеринославі, в книгарні Лозинської та 7) в Українському рундуці. № 205.

Редакторка-Видавниця М. Старицька.

„НОВИЙ КРАЙ".

Орган Товариства українських фармерів в Канаді.
Найбільша народня часопись в Канаді – Виходить 3 рази на місяць по 8 сторін. Хто хоче знати багато про Канаду і тамошні відносини, мусить читати „Новый Край".
По Росиї і Австрії „Новий Край" коштує 2 дол. на рік, один доляр на пів року.
Адреса: „Nowyj Kraj" Rosthern Sask. Canada. 1о-1818-1

У ВАРШАВІ передплачувати „РАДУ" на таких-же умовах, як і в конторі газети, можна у власного агента Гр. К. Степури. Там-же приймаються на вигодних умовах замовлення на оповістки для „Ради". Адреса: Варшава, вул. Новий Світ, д. 62, м. 26. Телеф. 141,68.

У Полтаві передплачувати „РАДУ" на таких-же умовах, як і в конторі газети, а також купувати в роздріб—можна в книгарні Г. МАРКЕВИЧА. Бульв. Котляревського.

„БОРІТЬСЯ з слабосиллям, каліцтвом та старістю". Ц. 50 коп. Практичні поради.
Адреса: автору лікарю: С. Н. Гольдбергу, В.-Васильківська, д. № 16, кв. 7. Київ. Прийом од 5-7 г. увечері. 1731-16

Од контори.

Просимо тих ш. ш. передплатників, котрі виписують газету в розстрочку і мають охоту й на далі одержувать газету, не спізнюватись з присиланням чергових частин передплати, щоб не було їм припинки в висилці газети першого ноября.

При цьому числі „Ради" иногороднім передплатникам розсилається оповістка про одривний календар „ЧАС".

Новий роспис.

Цими днями опубліковано для загальної відомости проект роспису державних прибутків і видатків на 1911-й рік. Сподіваючись дати докладнішу оцінку нового роспису тоді, коли Дума приступить до обміркування кожного з його розділів окремо, ми тут подамо тільки де-які загальні уваги для вияснення загальних тенденцій бюджетової політики нашого міністерства фінансів.

Суму звичайних прибутків на 1911-й рік міністерство визначило в розмірі 2.669.575 тисяч карб. проти 2.580.064 т. к. у 1910 р. Виходить, що з народу в наступнім році мають зібрати на 89.511.419 т. к. більше проти суми цього року. Далі, надзвичайні прибутки визначено в сумі 12.400 тис. карб., так що всього державних прибутків у 1911 р. має бути на суму 2.681.975 тис. карб. Опріч того, до прибутків наступного року причисляється ще 11.376 тис. карб. з запасів („свободная наличность") державного казначейства, так що в остаточнім вигляді вся сума державних прибутків у 1911 р. має досягти 2.693.351 тис. карб. Коли згадати, що на біжучий 1910-й рік цілу суму державних прибутків визначено тільки в розмірі 2.591.688 тис. карб., то побачимо, що наступний рік несе з собою нове збільшення прибуткового бюджету російської держави на 101.663 тис. карб.

Само собою розуміється, що в такій самій мірі збільшується й видаткова частина роспису. Суму звичайних видатків визначено в розмірі 2.545.924 тис. карб.,—більше проти суми біжучого року на 75.888 тис. карб. Так саме збільшено й сумму надзвичайних видатків на 25.775 тис. карб. (усього 147.428 тис. карб.). Усього ж державних видатків у наступнім році має бути на суму 2.693.351 тис. карб.,—цебто більше проти попереднього року на 101.663 тис. карб.

Це вже у пятий раз нам доводиться писати з приводу бюджетової політики російського уряду. Що-разу новий роспис показує нове збільшення загальної суми бюджетової й що-разу ми виступали проти такої політики. Доводиться те саме сказати й тепер. Воно, розуміється, держава не стоїть на однім місці: зростає число людности, зростають державні потреби тощо. Але це було б справедливо тільки в тому разі, коли б російська бюджетова політика зразу не була поставлена на хибний грунт. Коли б, скажемо, у початку 900-х років сума російського бюджету досягала 1 миліарда й що-року до цеї суми додавалося б по якому-небудь десяткові милійонів—тоді це була б річ нормальна. Але Росія з першого дня свого свідомого істнування жила вище своїх коштів. Таким побитом, наш державний бюджет вже в початку 900-х років переріс 2 миліарди, а тепер що-року він зростає мало не на сотню милійонів карб. Куди ж це ми дійдемо через який небудь десяток років?

Ще одне оправдання могли б мати наші фінансісти. Потреб наша держава справді має багато. Селяне бідують без землі й заробітків; робітники не мають ніякого забезпечення на випадок хвороби чи старости, школа народня перебуває в повнім занепаді, промисловість і торгівля збудовані на нездоровім грунті протекціонізму, і т. д., і т. д. Отже коли б уряд раз-у-раз збільшував бюджетовий тягарь, аби полагодити всі болячки нашого державного життя—тоді це ще мало б певне оправдання, хоча і в таких випадках розумна економія часто дає кращі наслідки, ніж широке розкидання грошей.

Нічого подібного ми, одначе, в данім разі не бачимо. На що підуть ці нові десятки милійонів? Суму звичайних видатків, як ми бачили вище, збільшено на 76 милійонів карб. Ці гроші насамперед підуть на збільшення морських сил (24 милійони карб.), на землеустройство (16 мил. карб.), на міністерство внутрішніх справ (7 мил. карб.), на синод (3 мил. карб.) і т. д. Можна сказати, що росписи цих міністерств, опріч хіба хліборобського, й досі були занадто великі, так що нема ніякої потреби давати їм додаткові асігновки. А що до міністерства хліборобства, то прінціпіяльно нічого не можна було б мати проти збільшення його роспису на скілька милійонів карб., бо потреби нашого сельського хазяйства, особливо—дрібного, селянського—дуже численні та пекучі, й справді не гріх би задовольнити їх. Але не на це підуть ці 16 додаткових милійонів: їх призначено переважно на краще переведення закону 9 ноября.

Правда, міністерству народньої освіти також призначено додаткових 16 милійонів карб. І тут можна було б тільки радіти з приводу такого додатку, коли б ці гроші й справді пішли на освіту, а не на те, що до неї мало зовсім торкається.

Суму надзвичайних видатків також збільшено на 26 милійонів. Тут навіть і номінально нема чого шукати таких видатків, як напр., на освіту, чи на землеустройство. Ці 26 милійонів поділено так: департаментові залізнодорожних справ 32 милійони карб., головному артилерійському управлінню 8 мил. карб., головному інженерному управлінню 7 мил. карб., головному військово-санітарному управлінню 399 тисяч карб. і державному контролеві 103 тис. карб. Тут ми налічили трохи більше 26 мил. карб., але з наведених чисел треба відкинути ту економію, що буде по инших інституціях, так що в результаті буде як-раз 26 милійонів додаткових видатків у групі самих тільки надзвичайних.

Таким чином, усі додаткові видатки 1911 року, більш або менш корисні для народу, можна було б звести до яких-небудь 25—30 мил. карб., але ні в якім разі не до 100 з лишнім мил. карб., як це зроблено в росписові. А коли б на де-яких торішніх видатках ще було зроблено хоч маленьку економію, тоді лехко можна було б звести роспис 1911 року в тій самій сумі, в якій його зведено на 1910-й рік. Воно, власне, й це невелике щастя, але ми вже більшого не вимагаємо—хай би наш бюджет став на скілька років хоч на тій точці, на якій він стоїть тепер. Варто було б дати народові перепочити хоч трохи й не обтяжувати його все новими й новими оплатками.

З цього погляду ми й не можемо вважати новий роспис більш або менш задовольняючим. Сам міністр дуже з нього задоволений і в кількох місцях поясняючої записки підносить, що „осягнено бюджетової рівноваги", що „бюджетове господарство наше поправилось і стало на певний шлях" і т. д. Для міністра фінансів бюджет буває ідеальним, коли з бухгалтерського погляду його зведено акуратно і без дефіциту. А людність воліла б бачити менше акуратности, але більше полехкости, а доки цього не буде, доти вона либонь не дуже радо зустрічатиме щорічні міністерські росписи.

П. А.

Виборча реформа в галицькому сеймі.

(*Од власного кореспондента*).

Львів, 16 октября.

Нарешті, хоч в третьому році свого істнування, галицький сейм почав поважніше займатися справою, якою повинен був зайнятися з самого початку,—справою виборчої реформи.

Коли з початком 1908 р. вибірали цей сейм, найважнішим виборчим гаслом була власне справа виборчої реформи. Говорили, що нововибраний сейм збереться тільки на те, щоб ухвалити демократичну виборчу реформу, тай з власної волі закінчить своє істнування, уступаючи місце сеймові, який вибрано би вже на основі нового виборчого закону.

Але минала сесія за сесією, а сейм відкладав справу виборчої реформи все на далі й на далі. Головну вину цього треба приписати польським консерваторам, які мають найбільшу силу в сеймі, а також держать ціле правління краю в своїх руках. Що їм не спішилося заводити демократичну виборчу реформу, яка зменшила б їх значіння в сеймі і краю,—це зрозуміло. Але не менше винні й польські демократичні партії, які, хоч, що правда, творять у сеймі меншість, одначе мають досить сили, щоб примусити консерваторів поступитись на користь виборчої реформи. Особливо могли б це зробити посли польських демократичних партій в союзі з українськими послами; тоді дружній натиск усіх демократичних елементів сейму був би такий сильний, що консерватори мусіли б уступити.

Та в тім то й біда, що польські демократи тільки доти демократами, доки не заговорити про українську справу. Коли ж українці починають домагатися, щоб на основі демократичних ідей і їм признати рівні політичні права, польські демократи скоріше відречуться всього демократизму, ніж попустять що небудь з польського „стану володіння" на українській землі, набутого всякими неправдами підчас вікового панування Польщі над Україною.

З цих причин, хоч теперішній галицький сейм істнує вже третій рік, справа виборчої реформи не пішла властиво ні трохи наперед. Правда, сейм вибрав окрему комісію, яка повинна занятися цею справою, а комісія знов вибрала собі суб комітет; що більше, ухвалено, що комісія і суб комітет мают право радитися й тоді, коли нема сеймової сесії,—але все те мало що помогло. В суб комітеті й комісії не могло прийти до згоди, бо консерватори ставили такі умови, на які ніяк не могли згодитися навіть такої непевної марки демократи, як галицько-польські; а зробити якийсь поважніший натиск на консерваторів демократи не могли, бо їх просто лякав прихід тої хвилі, коли треба буде заняти ясне становище в українській справі і сказати, що повинна виборча реформа дати українському народові.

Через те ціла польська сеймова більшість усе відсувала справу виборчої реформи на далі, а тим часом, маючи в сеймі величезну перевагу над послами од українського народу, ухвалювала один за другим закони, які мають на меті розширити автономію краю і власть краєвого сейму, що з огляду на те, що в краю і сеймі мають і ще довго матимуть пере-

вагу поляки, значить: розширення і скріплення польського панування над українським народом.

Аж в теперішній сесії польська сеймова більшість почала нарешті займатися справою виборчої реформи поважніше. Зложилися на це дві причини: події по-за сеймом і в сеймі.

Зараз з початком теперішньої сесії відбувся у Львові, а також в инших містах, цілий ряд публичних зборів і демонстрацій за виборчою реформою. Між иншим була також окрема демонстрація жіноцтва, підчас якої делегатки всіх трьох народностей краю (польської, української і єврейської) передали краєвому маршалкові петицію з домаганням виборчих прав також для жінок. До речі: в усіх тих зборах і демонстраціях брали поважну, а иноді навіть переважну участь українці, яких польські демократи дуже гарними словами закликали бороться проти „спільного ворога"—польської шляхти. Тільки ніхто з них не говорив про те, що й користь з тої боротьби повинна бути однакова як для польських, так і для українських народніх мас. І—як побачимо далі—коли дійшло до того, щоб поділитися користями боротьби за виборчу реформу, польські демократи злучилися разом з польською шляхтою проти „спільного ворога"—представників українського народу.

Рівночасно почався живіший рух за виборчою реформою також у самім сеймі. Початок зробили українські посли, які зараз на другому засіданню сейма (11 сентября) поставили нагле внесення, щоб сейм примусив комісію для виборчої реформи найдалі через 21 день виступити з готовим законопроектом, в якому розділ сеймових мандатів між поляків й українців був би переведений відповідно до числа обох народів. За наглість українського внесення голосувало 48 послів, проти—33; значить, наглість внесення впала, бо не мала за собою приписаних регуляміном двох третин голосів.

Потім, на засіданню 28 сентября, справу виборчої реформи піднесли польські посли людовці, від імени яких пос. Бойко зложив заяву, що коли-б з вини польських консерваторів не прийшло в цій сесії до переведення виборчої реформи, то партія людовців зробить з цього виводи для своєї політики як у сеймі так і по-за сеймом. Треба додати, що партія людовців, колись демократично-радикальна, в останніх роках держалась з консерваторами. От же заява пос. Бойка означала, що людовці готові перестати йти в згоді з консерваторами.

В кінці й т. зв. демократична лівиця, це б то польські демократичні групи послів з міст виступили з своїм наглим внесенням в справі виборчої реформи, домагаючися, щоб комісія для виборчої реформи через три дні дала звідомлення з результату своїх дотеперішніх праць. Над цим внесенням ведено дебати 4 і 5 цього місяця і його принято, значить через три дні, це б то 9 сього місяця комісія для виборчої реформи повинна була дати звідомлення про свої праці.

Та це не багато було б помогло. Комісія була б дала бажане звідомлення; сейм, як це вже робив не раз, був би ухвалив резолюцію, щоб комісія як найшвидче виготовила законопроект виборчої реформи,— тай по всьому. Комісія знов була б проволікала справу, а сейм далі радив би над черговими справами.

Але цьому, так сказати „нормальному" ходові сеймових нарад помішали українські посли. Як уже згадано, всі важніші чергові справи сейму мають на меті розширення і скріплення польського панування над українським народом. І тому українські посли, виходячи з того, що цей сейм не має морального права ні до якої иншої законодатної праці, крім праці над виборчою реформою, зажадали, щоб наради сейму спинено доти, доки на чергу не прийде справа виборчої реформи. Це внесення поставили українські посли зараз другого дня після ухвалення вищеназваного внесення польської демократичної лівиці, 6 цього місяця. І тут виявилося, чого можна сподіватися від польських демократичних груп. Ті самі посли, які в попередніх дебатах грозили консерваторам, що коли не буде виборчої реформи, то вони готові хопитися найгостріших способів боротьби, готові навіть перешкодити ухваленню бюджету,—ті самі польські демократичні посли тепер, коли українські посли поставили справи виборчої реформи справді поважно, домагаючися, щоб сейм не працював ні над чим иншим, тільки над виборчою реформою, *голосували проти внесення українських послів.*

Тепер українські посли порішили здобути послух для свого внесення силою. Коли краєвий маршалок заряди дебати над черговими справами, вони підняли страшний шум, стали кричати, грати на де-яких інструментах і т. д., щоб тільки унеможливити наради. Одначе польська більшість не хотіла здатися. Хоч в сеймі ніхто не чув ані слова, краєвий маршалок старався далі вести дебати. На трибуну виходили один за другим справоздавці окремих чергових справ, щось ніби то говорили, польська більшість за чимсь ніби то голосувала, і це тяглося три чверті години, доки не вичерпано цілого денного порядку.

Але та сама польська більшість таки зрозуміла, що вести правильні наради при такій обструкції українських послів таки неможливо. Вона, правда, не хотіла подати виду, що піддається, і тому далі вела наради, але в дійсності таки піддалася й ухвалила назначити дальше засідання сейму аж на 9 цього місяця, се б то на той день, коли на чергу мало прийти звідомлення комісії для виборчої реформи. Значить, українська обструкція таки досягла свого: примусила сейм не займатися нічим иншим, тільки виборчою реформою.

Розуміється, вся польська преса, за виїмком соціяльно-демократичної, накинулася на українську обструкцію останніми словами. Демократичні органи преси заявляли, що вона непотрібна, бо справа виборчої реформи й так знаходиться на добрій дорозі, а всі разом, демократи й консерватори, лаяли українських послів за їх „некультурність" та накликали себе взаїмно до уступок в справі виборчої реформи і до згоди, бо українці хотять „розбити польський сейм".

Що до „некультурности" обструкції, то треба сказати, що це, на жаль, єдиний спосіб, який остався там, де противник має замкнені вуха на всякі розумові аргументи. І ми бачимо, що така обструкція водиться в цілій Австрії, як в центральному парляменті, так і в Краєвих сеймах, що нею послугуються такі культурні народи, як німці та чехи. Безперечно, вибухи такої обструкції є ознакою некультурности, ознакою того, що хто має в руках власть, той глухий на вимоги етики, справедливости, і подається тільки перед фізичною силою. Але що робити? Війна також некультурна,—а хто з тих, що мають у руках власть, що говорять поневоленим проповіді на тему культурности, зречеться війни?! При тім в кожнім разі не можна вважати спеціяльною ознакою некультурности українських послів того, що робиться скрізь в Австрії.

А що польські демократичні групи з'єдинилися проти української групи з польською шляхтою,—це тільки лишній раз доказує, що польські демократи дишуть на українську справу таким самим духом, як і польська шляхта.

Треба зазначити, що москвофільські посли підчас української обструкції вели себе зовсім пасивно, а опісля разом з поляками в своїх органах преси почали нападати на обструкцію як тактику некультурну і в данній хвилині непотрібну.

Так само й польські й москвофільські органи преси згідно накинулися на українського посла Івана Кивелюка, як він смів, бувши членом Краєвого відділу, отже одним з представників краєвої власти, разом з иншими українськими послами брати участь в обструкції. На думку польських і москвофільських органів преси пос. Кивелюк задля свого становища в Краєвім відділі повинен-би зломити посольську солідарність українського клуба, показати, що йому дорожче місце члена Краєвого відділу, ніж ті інтереси українського народу, які український клуб взявся обороняти при помочи обструкції. Що поляки хотіли б мати українським членом Краєвого відділу чоловіка, який дбав би тільки про їх прихильність, це зрозуміло. А знов москвофіли раді б, щоб пос. Кивелюк знеохотився тими нападами на себе і уступив з Краєвого відділу, бо тоді його місце зайняв би без вибору його заступник, москвофільський посол д-р Гончаковський. Цим треба пояснити всі ті напади на посла Кивелюка, напади за поведення, яке йому тільки честь приносить, бо доказує, що він свої посольські обовязки супроти українського народу ставить вище всього иншого.

(Кінець буде).

М. Лозинський.

Земський лікарь П. В. Яценко.

Не дуже давно (19. VII. 10 р.) поховано на Курщині бувшого земського лікаря Памфила Васильовича Яценка, що помер в лікарні псіхичних слабих од страшної хвороби—прогресівного паралічу.

Памфил Васильович був свідомий українець, дуже щирий до свого діла земський лікарь і видатний громадський діяч.

Покійний народився в Полтавщині, де його батько був сельським священиком,—і виріс серед українського народу, який він щиро любив, як ідейно, так і інстинктом.

Бувши у Київі студентом університета, покійний належав до тієї української громади, яку звали тоді „політиками". Серед тодішнього українського громадянства в Київі П. В. Яценко був всіми знаною людиною і вкупі з покійним українським діячем М. В. Ковалевським належав до щирих, діяльних наслідувачів ідей М. П. Драгоманова.

Але йому не судилось скінчити університет у Київі, бо в 1884 році, через ювилейні свята в університеті, його в числі багатьох инших студентів виключено було з університету за буйний протест проти університетської адміністрації з ректором Рененкампфом на чолі, котра викреслила все студентство з програми святкування. Тодішній київський митрополит Платон казав на цьому ювилейному святі в своїй промові, „що це святкування ювилею університитета без студентства уподобилося весіллю без молодої".

Виключений з університету, покійний мусів ще посидіти скілька місяців у тюрмі, а потім він довго їздив по університетських містах, поки за поміччю того ж таки митрополита Платона знов вступив до університету, тільки вже не в Київі, а в Москві, де тоді попечителював в окрузі його земляк, граф Капніст, який і згодився його приняти до свого університету за своєю порукою.

Скінчивши у 1888 р. університет, покійний з жаром і любовію кинувся до роботи земського лікаря у своїм ріднім селі Веприку, на Полтавщині, гадяцького повіту. Тут він дуже скоро придбав собі великі сімпатії серед народу, як дуже тямущий, ласкавий лікарь і як невтомний, працьовитий і видатний громадський діяч. Він заснував у Веприку сельську бібліотеку, з'єднав до купи кращих людей свого участку і з великим інтересом узяв участь в роботі свого земства, в організації і кращім упорядкуванню тутешньої земської медицини.

Але, на великий жаль земляків, не довго довелось йому працювати в своїм ріднім краї, серед рідного люду: він мусів перейти у город Суджу, на службу в городській земській лікарні. Тутечки, завідуючий лікарнею, він хутко пристосував її до хірургичної діяльности, до якої покійний мав великий хист. Тут, в співробітництві з відомим земським діячем князем П. Д. Долгоруковим, тодішнім предсідателем суджанської земської управи, він став на чолі земського руху, що до організації чи то медицини, чи то просвіти народу, як шкільної, так і позашкільної. Тут, по усьому повіті, ним були організовані, в співробітництві з його приятелями, публичні народні читання з чарівним ліхтарем. А слава його, як доброго і тямущого лікаря, усе росла й росла, принажуючи до його звідусіль масу хворих.

Живучи на Курщині й упрягшись увесь в роботу за для народу, як справжній народолюбець, Памфил Васильович хутко заняв видне місце серед курського громадянства й лікарів і звернув на себе загальну увагу на губернських з'їздах курських лікарів, де його не раз обірали за докладчика по багатьом земсько-лікарським питанням.

Жвава вдача покійного кликала його до більшого простору і примусила його знов кинути добре налагожене діло в Суджі і податися у губернський город, у центр.

Але в 1903-м році, незамітно, поволи і тихенько, серед ясного життьового для, почала, мов крадучись, наближатись до його лиха хвороба, котра й опанувала над його тілом і душею і без жалю, довела його до могили...

Зачувши в себе таку хворість, покійний кинув скоро зовсім свою службу і подався знов на Україну, в своє рідне село, у батьківську хату. Жінка, діти, все осталось там, десь далеко, у тому світі, а П. В. хворий душею, жив собі на самоті у свого батька й неньки старенських, котрі доглядали його. У 1907 р. помер його старий батько, осталась у нього одна мати, з котрою й доживав він свій гіркий і страшний вік, поки на послідок днів діти й сторонні люде взяли його у матері і одвезли його умірати в ту-ж далеку Курщину, у курську лікарню для душевно хворих, в с. Сапогово, де покійний, далеко од рідного краю, скоро й помер, і де поховали його, серед без'іменних номерів хрестів.

Покійний належав до тих людей, які лишають після себе той чи инший слід. З одного боку—про його треба сказати, що він був з тих земських лікарів, про яких на Пироговському з'їзді 1910 р. товариш С. Н. Ігумнов казав в своїй промові, що на земську роботу ці земські лікарі дивились не як на службу, а як на „служеніе": „вони будували земську медицину, вони надавали їй санітарний напрямок, вони дивились на амбулаторію, як на аудіторію, вони засновували земські бібліотеки, вони засвітили перший чарівний лихтарь задля народу, вони протирали з вузеньких стежечок широкий шлях".

Спи мирно, дорогий друже й товаришу! Пам'ять про тебе житеме довго серед людей, котрі з тобою мали які-небудь стосунки і котрі почувають на собі чари твоєї незлосливої, високої й благородної особи, як земського лікаря, громадського діяча й щирого товариша й друга!

Земський лікарь М. Д—ко.

ДЕРЖАВНА ДУМА.

Засідання 18-го октября.

Початкові школи.

Предсідатель—кн. Волконскій. В ложі—міністр народ. освіти і оберпрокурор синоду. Обмірковується далі справа початкових шкіл.

Націоналист *Чихачов* вимагає, щоб школа і релігія мали між собою найтісніші звязки і щоб там навчали дітей бути слухняними, до старших і всякого начальства почтивими і до чужої власности не заздрими. (Оплески правих).

Свящ. *Титов* (прогресист) зауважує, що законопроект нічого не говоре про вселюдну освіту, за яку так дбають по инших державах. На його думку, скасування инородчеських шкіл половину людности одженe від школи, і в справу освіти внесе зненависть та зневір'я. Школа повинна бути громадською, а міністерство має тілько назирати за нею. Народня освіта тілько тоді буде в послузі культурним завданням, коли буде одірвана од політики і одгорожена від поліцейської опіки. (Оплески зліва, шикання зправа).

Булат внесення проекту вселюдної освіти вважає за перемогу грома-

З Волині.

(*Враження подорожнього*).

— Може вам фурманки треба? — підійшов до мене чоловік середніх літ, білявий з блакітними виразними очима.

— Треба, до Б—ниці.

— У пшенишні края, значить.

Ми вмовились. Мені треба було проїхати 30 верст в один кінець і вернутися назад.

— То пождіть трохи—я забіжу до хати,—вона тут близько — запряжу коні.

Я ходив по залі вакзалу і згадував про свої попередні подорожі серед волинських „чорнозьомів" у волод.-волинськім повіті. Я знав, що ця подорож буде серед пісків і лісів і мене мучило бажання швидче роспитати свого фурмана про ту „пшеницю", що росте серед пісків—адже ж у пшеничні краї їду.

Під'їхала фурманка і я вийшов сісти. День був хмурий, хмари пливли низько.

— Буде дощ. То добре для хліборобів—промовив мій візник. Але як то нам з вами буде—прийдеться трохи мокнути.

— Ну, що вже робить, аби швидче діло скінчити, та вже їхати до Київа.

— То ви з Київа; був один наш у Київі, каже великий город, сподобалося йому, та й остався там служити якийсь час, пізніше поїхав у Катеринославщину, а звідтіль до Америки і з того часу нічого про нього не чути. Землю свою продав братові. Та що то за земля, он подивіться—пшенишна—і він показав рукою якось так, що не можна було зрозуміти, чи то він показує землю того американця, чи просто хотів сказати, що мовляв, така у всіх нас земля.

А кругом пісок, кущі, багно!

— Аж у 30 шнурках його земля була; та у нас, сливе у всіх так розбита земля і нічого не можна зробити. Кажуть, що тепер можна виходили на хуторі, що ніби тоді краще можна хазяїнувати. Та які в нас можуть бути хуторі, ніяк не розібьеш, так щоб всім було добре! Оттак і перебиваємось. Весною та в осени живеш, як людина, а настане зіма—ох горе! Снігом кругом обкладе, сидиш і мерзнеш, бо нема чим топити.

— А ліс же, хіба не ваш?

— Та де там—панський! А продавати нам не хоче, навіть хмиз. Отой Юхим, що я казав, в Америку поїхав, був попався—їхав дорогою та взяв трохи сухого гілля, а об'їзчик піймав та так побив нагайкою, що бідний Юхим три дні лежав у хаті, думав, що ще його судитимуть, та ні, не подав пан у суд, бо суддя виправдав раз одного, нашого таки мужика. Мовляв, вже раз поніс кару,—теж був побитий. Після цього подався він до Київа шукати кращої долі. Був він там саме тоді, як отая Дума збіралась, що нам землі хотіла нарізать, та „союз", кажуть, помішав. У нашому селі є такий союзник, їздив у Почаїв, та там його манахи і навчили. Говорить, що треба всіх жидів виселить, що ніби тоді краще буде жити.

Як же так? Жили тут діди, батьки, нашого Мошка, як же його тепер виселять, хіба ж то можна так? А ще каже так християнин!

— Еге! тяжко, тяжко стало! З самої землі не проживеш. От і треба щось заробляти, щоб податки заплатить. Їздять більше у Домбровиці на заробітки на осінь і на зіму ліс рубати і різати. З нашого села недавно 40 душ виїхало. А я, як бачите, оттак вихожу до поїздів, часом натраплю на кого—добре, а ні,—то нічого не зробиш! 13 душ семьї і живемо на третюсі ($^1/_3$ наділу, се б то 3 десятини пахаті) та третюха тільки так считається, бо, як строїли дорогу, то мусіли ми продати десятину—на ній станція стоїть. Приїхали інженери, чи як їх там, розміряли та й поїхали, а через тиждень об'явили мені, що за ту землю 60 карбованців получу, а як не згоден я, то можу кудись там скаржиться, треба тільки написати прошеніе і за тиждень подати, не пізніше, бо тоді присутствіе не розглядатиме оттої скарги.

— Ну як же я теє прошеніе напишу, коли я неграмотний. Треба у город їхати та і там нетрудно нас темних якому-небудь писаці обдурити. У Ковелі за те тільки, що підпишеться за тебе в нотаріуса, карбованця бере, то скільки ж за прошеніе візьме? Де я тих грошей візьму?

Ми вже під'їзжали до села, що стоїть на половині дороги.

— Он дивіться, „пшеницю" копають—показав Гарасим, так звали фурмана, на людей, що копали картоплю.

Щось болюче стиснуло мені серце.

— А цей рік, хвалити Бога, добре вродило, буде на зіму людям.

В'їхали у село. Стали біля хати родича мого фурмана; господарь запросив до хати.

Сіли трохи перекусить.

З розмов я довідався, що в тому селі таки справді більше сіють картоплі, ніж чого иншого. Хазяйство ведуть на дві руки, в одній руці озимина—жито („ми не знаємо яка то пшениця"—казали мені хазяї хати), в другій—ярина—себ то картопля. Худоби у кожного хазяїна 3—4 штуки: або пара волів, корова і теля, що як тільки трохи підросте, то зараз же продається, або пара коней, корова і теля. Трапляється і так,—і досить часто, переважно у тих, хто не має коней,—що один віл, корова і теля; у плуг запрягають вола і корову. Таке явище можна замітити сливе у всіх північних поліських волостях ковельського повіту. При такій недостачі худоби, де там вже думати, щоб вистачило в селянина гною на поле і город. Гній підкладають переважно під картоплю, бо не вистачає під кожний хліб, дуже рідко під озимину—хіба багатші, що мають по цілому грунту, а таких дуже мало. Більше третьяків і шестюків. Уявіть собі економичний добробут, коли грунти мають площу од 9—20 десятин, і сливе всюди, коли не половина грунту, то коло того,—сінокоси, болото, „зарослі". Гній попадає на те саме місце, иноді аж на 5-й—6-й, а то і сьомий рік! Гнійний голод! Замітьте, що часом немає можливости викосити траву через те, що сінокоси затоплюються водою.

Розуміється, що при таких умовах люде не можуть жити з хліборобства і мусять їхати на заробітки: пізньої осени і зімою рубати панські ліси, а ранньою весною на сплав у мінську губернію. З ковельського повіту переважно їдуть до Прус, аж у Данціг.

Коли ще додати страшенну „черезполосицю", то можна собі більш-менш уявити „платежную способность" тутешніх селян.

У хазяїна тої хати, куди ми заїхали, земля лежить у 32 шнурках. Замітивши моє здивування, він почав перелічувати:

— Ну да! Один коло дороги, другий коло дубків, третій коло криниці, четвертий коло великої канави і так далі до 29-го чи 30-го; тут він замислився:

Виручила жінка.

— Та ти забувся, ще під Черемошанським та під глинищем.

І так кожний хазяїн мусить пам'ятати.

— То так можна й забути про якийсь свій шнурок!—сказав я.

— І буває, як ви думаєте! Хоча рідко. Запобігають тому так: як виорав скілька там шнурків і здається ніби немає більше, то іде собі хазяїн гуляти по селянських землях і знайде один два шнурки, а то й сусіда нагадає!

А шнурки бувають завширшки здебільшого 2—3 саж. Трапляється і так, що не можна проїхати возом по своєму шнуркові, бо колеса одного боку фурманки, або часом і по обидва боки будуть їхать по чужому—сусідському. Але так все ж буває дуже рідко. Про те недалеко ті часи коли таке явище буде розповсюджене.

* * *

Увагу мою звернуло те, що в селі будинки страшенно близько один до одного. Досить якогось нещасливого випадку, щоб загорілась хата, а за нею скілька дворів. Пожежі трапляються страшенно часто. Особливо коли суха осінь—тоді саме труть коноплю і льон—і досить якої небудь кинутої не погашеної цигарки і вже нещастя! Недавно згоріло коло двадцяти дворів у с. Голобах і тільки через те, що хати стоять близько одна коло одної.

Здебільшого села будуються так, що по один бік дороги хати, а по другий клуні та хливи.—„Коли згорять хати, то хоч худоба ціла зостанеться, а коли клуні, то дасть Бог, ми живі здорові зостанемось"—казав мені в одним селі староста.

Страшна пошесть—підпали, мало росповсюджена. Хоча у с. Кухари напр. за останні три роки було скілька пожарів. І все в одних і тих же хазяїв. Посварились між собою і один одного палять. Все показує, що це підпали, а для того, щоб притягти до суду винуватого треба зловити його на гарячому вчинкові. Ну от і вгадай коли Семен чи Петро схоче підпалити сусіда. Селяне дуже добре розуміють небезпеку від таких земляків і ото цим літом, коли в тім селі приїзжав регістратор по страховій пересоцінці, і дійшов до будинків тих, що підпалюють, то поняті, що взагалі правильно оцінюють будівлі, зразу ж понизили оцінку. Це здивувало регістратора і він спитав.

— Чого ви так низько оцінюєте?

— Так треба—була коротка, але виразна відповідь.

— Через таких людей приходиться нам усім більше платити „штрахівки"—казав регістраторові староста, коли вже переходили до другого двора.

Пожежі все-ж більш усього бувають від необережности з вогнем.

Не раз приходилось мені чути запитання селян, як запобігти тому, щоб не курили на вулиці. Один навіть просив мене написать йому прошеніе до губернатора, щоб той видав наказ про заборону курити на вулиці. Я відповів, що селяне на сході можуть самі скласти такого приговора. Не знаю чи склали вони того приговора, але він безумовно був би корисним. Цей-же селянин розповів

дянства над урядом, але міністерський проект невідповідним. Головна думка в промові Булата та, що нижчу освіту треба цілком передати земствам.

Милюков в своїй яскравій промові доводить, що питання про вселюдну освіту уже вирішило саме життя та міністерська практика. При новій реформі треба тільки старим органам самопорядкування лишити їх першу роль, проект же комісії намагається земську школу повернути в міністерську. Однімаючи автономію од земських шкіл, проект наділяє нею школи церковні, бо ставить її, як засоб паралізувати політичну небезпеку од земських шкіл. В кінці промови оратор підкреслює, що докладчики комісій, маючи на увазі зробити школу національною, хочуть внести між діти національну ворожнечу, войовничу сьогочасну політику, тоді як школа повинна будити в дітях почуття любови взагалі до всеї рідної країни і, значить, до всіх людей чи своєї, чи чужої національности, що живуть в їй.

Держава, у котрої, як каже Паульін, совість чиста, і котра вірить в себе—завше вірить і в свій народ. Коли ж держава не дуже собі довіряє—тоді вона боїться власних підданців. (Оплески лівих).

Фон-Анреп заявляє, що промова Мілюкова висловлена з наперед придуманими негарними замірами (загальний рух).

Леонов (окт.) в невеличкій промові доводить, що вселюдна освіта не перейде в життя аж поти, поки не дадуть инородцям школи, де б вони навчалися рідною мовою, і поки церковна школа не зільється з світською школою в одній школі земській.

Єп. Євлогій стоїть за те, щоб тіп церковної школи лишився і надалі з світською школою не зливався. Церковну школу він називає предверієм храма. Далі вказує на те, що і з фінансового боку так буде краще, та й ліпших учителів за законовчителів-священиків—не може бути. В кінці промови еп. Євлогій, вказуючи на те, що церковна школа має за собою дев'ять віків історії, застерігає Думу від „експропріації церковної школи".

„Церковна школа—казав він—своїх прав законних на первородство не відасть ні за чечевичну страву, ні за субсідії.

Сушков стоїть за самостійність церковних шкіл.

Кропотов рішучо повстає проти них і вважає за необхідне передати школу до рук народа. Тоді буде вона тільки народньою—каже він.

Єп. Митрофан не згожується з проектом, що, на його думку, йде наперерів з історією Росії і з традіціями русского народу. Він каже, що „при сложности" життя школа в державі повинна мати ріжні відтінки, але одно повинно лишитися незміняним—то напрямок релігійно-морального виховання. В особистій справі виступає Мілюков.

Чергове засідання—в середу.

ПО РОСІІ.

— **Кари на пресу за 5 літ.** „У. Р." з приводу пятиліття з дня маніфесту 17 октября, подає статистичні відомости про кари на російську пресу за цих п'ять літ. 17 октября 1905 року вийшов маніфест. 22 октября петербурзькі газети вийшли з оповісткою, що вони відмовляються посилати надалі попереду одбитки в цензурний комітет. В числі журнала „Право" за 8 ноября вміщено відомости про те, що московські газети „Русскія Вѣдомости" і „Вечерняя Почта" тягнуть до відповідальности за непосилання одбитків в цензуру. В 1906 році було сконфісковано 348 видань, закрито 325 видань, притягнуто до відповідальности 342 редактора, штрафів мало було. На протязі року накладено було штрафів всього 16 на 15.525 рублів.

В 1907 році сконфісковано 318 видань, закрито 612, редакторів потягли до суду 433. Одночасно з роспуском другої Державної Думи 2 іюня 1907 року було видано окрему постанову про штрафи на пресу. З 2 іюня до кінця 1907 року покладено було 148 штрафів на 65.000 руб.

В 1908 році було сконфісковано 216 видань, закрито 73, потягнуто до суду редакторів 33 і накладено 120 штрафів—82.200 руб. В 1909 році накладено 182 штрафа: 87.375 руб. В 1910 році від 1 января по 17 октября закриття і конфіскат було мало, але штрафів покладено 158 на суму 42.575 руб. Всього за п'ять літ з 17 октября 1905 року русску печать покарано було 3.152 рази. Найбільш видатні кари були такі: за статті і відомости про білостоцький погром 45 редакторів судили по 129 статті, за відомости про Азефа накладено було 26 штрафів, з них 7 було скасовано. Багато штрафів накладено було за статтю Л. Толстого „Не могу молчать". Були штрафи за Толмачова і Шварца. Одну газету оштрафували за те, що вона вмістила промову англійського міністра, яку передало офіціальне петербурзьке телеграфне агентство. Одну провінціальну газету оштрафували зе те, що назвала губернатора „его превосходительствомъ" замісць „сіятельства".

— **Допомога поліції та жандарям.** Міністр внутрішніх справ П. А. Столипін вніс на розгляд Державної Думи новий законопроект про видачу допомог чинам поліції і окремого корпусу жандарів. В цьому законопроекті, між иншим, говориться: беручи на увагу, що тепер чинам поліції та жандарям треба багато працювати і що чини ці через велику злочинність взагалі в державі і через лихе матеріальне забезпечення можуть терять енергію та бадьорість, міністерство вважає за необхідне мати в своїх руках кошти на видачу допомог чинам поліції і жандарям. З статистичних відомостей, які має міністерство, видко, що число злочинств та лиха чинам поліції поменшало але все таки спокою ще не настало і громадська течія життя ще не ввійшла в свої береги.

(Р. В.).

Маленький фельєтон.

Ще про „абіє й бабіє".

Як літератор, хоч і ликом шитий, я не можу не почувати в собі почуття погорди й цілковитого задовольнення, читаючи про те, який величезний вплив має на життя й думки людей література, і не розумію тих, заїдених рефлексією письменників, що завжди нарікають на юрбу, ніби вона їх не розуміє.

Це брехня, цілковита брехня й наклеп на юрбу. Юрба добре розуміє завжди, звідкіль вітер віє, й назіть більш того: те, що часом в літературі проповідується тільки, як теорія, завжди знаходить охочих перевести ту теорію в життя.

Коли російські письменники, Кузьмин, Сологуб, Арцибашев, Каменський, Брюсов, Блок, Розанов et tutti quanti, всіляких колірів і напрямків, почали проголошати—хто „абіє", хто „бабіє", а хто й те, й друге разом,—юрба миттю відгукнулася на проповідь, і газетні сторінки зарябіли сороміцькими судовими процесами. Ще й зараз, коли подекуди в літературі, почали вже бити „отбой", „абіє й бабіє" ще бучно святкує, злившись в міцних обіймах, свій шабаш, що далеко випередив своєю глибиною мерзот та „утонченностью" відомий казковий шабаш відьом. Візміть от хоч і вчорашній нумер газети, прогляньте уважно й ви дістанете ще один доказ величезного впливу літератури. „В кременчуцькому повіті поміщик Деревянко, 50 років, зґвалтував свою рідну маленьку дочку. Його заарештовано". Ну, це, останнє, на нашу думку, цілком не справедливо. Адже ж не заборонено робити, скажемо, зміцнення здоров'я по—Мюлеровському? То чому ж забороняти жити по—Сологубовському?.. Адже ж це його—

Олександра. Кажи, адже я твоя дочка?
Реатов Я кохаю тебе.
Олександра. Я не дочка тобі? Еге? Не дочка?
Реатов. Дочка.
Олександра Дочка?.. Ну, так що-ж,—спалимо ветхі слова, що нас розрізняли Я бажаю.

(„Любовь", Ѳ. Сологуба).

Ріжниця хіба в тім, що Сологубовій, чи то пак, Реатовій Олександрі було 20 літ, а Деревянкова була, як каже хронікер, маленька. Але життя ж удосконалюється, і що було новим в 1907 році, коли в „Перевалі" з'явилася Сологубова „Любовь", то старе вже для 1910 року.

Ні, що ни говоріть, а сила літературного впливу всесильна. Її не спиняють навіть манастирські мури. Не що давно писалося про іероманаха Красноярського Успенського манастиря і його молоденьких послушників. Також заарештовано, кажуть, а вінже мабуть тільки тим і винен, що хотів перевести в життя теорії Кузьмина („Крылья") й того ж таки Сологуба („Навьи чары").

А отце, цими днями, д. Н. Дурново в „Пет. Вѣд." оповідав про московську Високо-Вознесенську „обитель", де за економку у ігумена—родичка архирея, де в келії іероманаха живе прачка, котру привіз сам настоятель з Петербургу; прислужують ченцям на трапезі дві гарненьких жінки.

Як бачимо отці „устроились недурственно" й з'уміли погодити „абіє" з „бабієм".

От ви й говоріть після цього, що надхненне слово не в силі пробити шлях до кам'яних сердець юрби. На що вже в ченців мури й „умерщвленіе" плоті, але й мури перестрибнули, хоч і ставши полковникові на плечі, д.д. Кузьмин і Сологуб з К°, перестрибнули і миттю „упразднили" „умерщвленіе плоти", як той щедриновський градоправитель „просвѣщеніе". Замісць такої трухлявої од ветхости річі вони проголосили визволення, „самоутвержденіе и дерзаніе плоти".

А народ?.. Не журіться й там не краще. Після того, як „дерзновенныя" бажання гучно гепнулись у „калошу", й там подекуди воцарилось „бабіє" та инші „прелести". А хто почав шукати Бога, то натрапив або на Распутіна, або на „старця" Сисоя (див. „Рада" № 236). „До старця ходить багато прочан; з цих то прочан старець і набірає собі помішниць—дівчат, часто міняє їх, вибіраючи самих молодих та хороших".

І життя ж цим „старцям"! Живуть ліпше од перського шаха. Всяких там Дюлу, Зайченків, Деревянок було хоч заарештовано, чи суджено, а цим іще й недоторканність особи „предоставлено". І все через те, що своє „бабіє" оздобили „абієм", а чернечого каптура не наділи „предусмотрительно".

Провінціал.

ПО УКРАІНІ.

У КИЇВІ.

— **Український клуб.** Сьогодні на черговій літературній вечірці Тадеуш Міхальський прочитає реферата про покійну польську письменницю Марію Конопницьку і її творчість з зразками деяких творів її в перекладі на українську мову. Початок у 8 годин увечері.

— **Пам'яти М. Конопницької.** Польське товариство літераторів у ноябрі місяці впорядковує в клубі „Ogniwo" літ.-вок. вечір на спомин покійної польської письменниці М. Конопницької. Такий самий вечір цими днями впоряжає і гурток польських жінок.

— **„Галицко-русское О-во".** 24 октября, в 1 год. 30 хв. дня голова „Галицко-русскаго благотворительнаго О-ва", член Державної Думи граф Володимир Бобринський одкриє на урочистих зборах київський одділ цього товариства.

— **Переміни в духовному відомстві.** На вільну вакансію вікарного архирея і настоятеля Нікольського манастиря призначають смотрителя Софієвської бурси, архимандрита Димитрія (Вербицького). Висвятять його на архирея в ноябрі, в Петербурзі. Смотрителем Софієвської бурси зробляють протоієрея київської Вознесенської церкви Н. Клітіна.

— **В університеті.** В київський університет прийшов наказ міністра освіти негайно прислати відомости про те, скільки студентів принято за три останніх роки на перший курс—окремо на кожний факультет і зазначити, з якою середньою освітою вони. Так само загадано сповістити, скільки душ не принято до університету 1908, 1909 та 1910 р.р. через недостачу місця та через процентну еврейську норму.

— **Діло С. Асланова.** Позавчора київська судова палата судила колишнього начальника сискної поліції С. Асланова за те, що він взяв у д. Салова 500 карб., знищив протокол трусу і присвоїв жіночу каракулеву кофту. За це саме винуватили і сискного агента Ітельзона. Палата обох їх виправдала.

— **Цукровари.** На київській біржі пройшла чутка, що цукровари хотять згуртуватися в сіндікат, щоб піддержати ціну на цукор-пісок, яка все падає. Мають забрати з продажу до 5 милійонів пудів цукру і цим способом підняти ціну на його.

— **Нова колія трамваю.** Учора в Київі почали ходити трамвайні вагони по новій колії городської дороги: Хрещатик—Шулявка.

— **Націоналісти.** Київські „націоналисты" скликають виборців городської думи з бульварного уч. на передвиборчі збори 21 окт.

— **Трус.** З наказу охранки цими днями потрушено секретаря (Мар. Благов.) закритого київського „Клуба трудящихся". Забрали переглянути листування.

— **Прохання рестораторів.** Київські ресторатори та пивщики подали на Височайше Ім'я прохання, щоб їм дозволено було держати співців та музик. Заборона на це вийшла торік.

— **Про нещастя на параході.** Помішник капитана з парахода „Лихой" П. Звонніков, ненароком підстрелений 17 октября капитаном по дорозі з Чернігова, вже помер в олександрівській лікарні.

— **Облава на „адвокатів".** Київська поліція дізналась, що в Київі завелася ціла зґрая улишних „адвокатів", які тільки дурять та обдирають простий народ. І от учора вдень поліція оточила окружний суд і зробила облаву на цих пройдисвітів. За годину арештовано 6 чоловіка. Посажено їх у старокиївську часть.

— **З Київщини. Пожежі.** За останній час у Васильківському повіті часто бувають пожежі. Горять переважно селянські будівлі. Гадають, що це підпали. Остання „чергова" пожежа була в селі Митниці у селянина Гр. Ульченка.

— **Пошесті.** В васильківському повіті зараз панують пошесті дифтериту, шкарлятини та тифу.

— **Нова школа.** Літом, цього року, в селі Мар'янівці, васильківського повіту, мали одкрити земську двохкласову школу, але через щось школу цю перенесли в с. Сніжинку. На сході мар'янівці ухвалили прохати начальство, щоб таки одкрило в них земську школу.

— **Дитячий сад.** В Умані д-ка Є. У. має одкрить дитячий сад і курси для батьків та матерів. Д-ка Є. У. скінчила середню школу в Росії, а вищу в Германії. В 1907 році організувала в Київі „Еврейскій Подольскій дѣтскій садъ", в 1909 р. в Бобруйську „Родительскій дѣтскій садъ". В Умані можна буде одкрити дитячий сад, коли знайдеться 30 душ дітей з платою по 80 карб. на рік.

— **Арешт злочинця.** В Бердичіві надзиратель житомірського сискного одділу Юрчук заарештував якогось Ушера Майзліша, що взяв по підложному документові 8000 карбован. грошей.

— **З Волині. Нова газета.** З початку ноября у Житомірі почне виходити нова щоденна-поступова газета „Волынская Мысль".

— **Прохання про загальну освіту.** Сходи семи волостей дубенського повіту склали приговори про заведення загальної початкової освіти. Асігновано на будівлю шкіл 40,000 карб.

— **Душогубство.** В с. Губині, луцького повіту, 24 сент., з криниці витягли трупик новонарожденої дівчинки. Трупик був завязаний в торбу. Після дознались, що це дитина дівки Параски Янкової, яка з сорому вкинула дитя в криницю.

— **Крадіжка 2000 карб.** В новоградволинській почті було вкрадено 2 тисячі карб. з почтової торбини. В цьому обвинувачували почтового чиновника М. Грабового. Після трусу у нього гроші знайшли, але він не признавався: казав, що це йому підкинуто кимсь. Справу цю розбірала 15 октября, виїздна сесія київської судової палати при участі сословних представників, Грабового засудили до арештанських рот на 3½ роки.

— **Судові справи.** Староста села Ладиг, Сидорчук, при виконанні служебних обов'язків, вбив селянина Мартинюка. Київська судова палата засудила його до арешту на місяць.

— **З Поділля. Під суд.** Десятника м. Браїлова, винницького пов., урядника 2 уч. Воробчука, кінних поліцейських стражників Бема, Аршенюка, Мельникова та инших,—всього 11 душ,—тягнуть до суду за позбавлення без всяких підстав свободи д-я Дзіковського та його жінки і за побої.

— **„Потѣшные".** 14 октября, за приводом начальника губернії, одбулась нарада про організацію в Каменці „потѣшнаго" полку з учнів нижчих городських шкіл. Організатором цього полку буде полковник українського полку, а офіцери-інструкторами. Учнів—600 душ. Ухвалено найти кошти для обмундіровки. Сподіваються, що до весни полк буде сформірований і буде брати участь в военних парадах.

— **Бібліотека-читальня.** Кордалівське потребительське товариство прохає дозволу на одкриття при крамниці бібліотеки-читальні.

— **Муштра.** У винницькій церковно-вчительській школі заведена гімнастика та военна муштра. Незабаром гадають сформірувать при школі „потѣшныхъ".

Одеський український клуб.

В неділю 17-го октября загальні збори вибірали нових членів та обмірковували доклад ради про внутрішні розпорядки в клубі. Вечірки в клубі бувають по четвергах (танці та лото), по суботах (літературно-музичні), по неділях (публичні вистави, танці то що). По середах мають уряджуватись літературні збірки тільки для членів, бо адміністрація публичних рефератів українською мовою не дозволяє. Тепер іде організація рефератів по середах. Що до публичних рефератів, то збори признали для них можливою в крайнім разі і російську мову, аби тільки освідомлювати що до українства ширші кола громадянства. Співи повинні бути по змозі виключно українські, а хор співатиме тільки по-українському. Перша вистава клубного драматичного гуртка відбудеться 24-го октября („Наталка Полтавка").

За кордоном.

„Республіка".

В маленькому болгарському місті Самокові несподівано з'явилась республіка. Сталось це тихо та мирно. На будинкові городського самопорядкування вивісили „червоного прапора", а „батьки" міста, вийшовши з думи, показували на прапор і казали городянам:

— В нас республіка.

І всі вітали сміливість думи. В містечкові настала радість. Праця городян пішла своєю чергою. Ніхто не думав протестувати, але в справу вмішалась тутешня поліція. Поліція запротестувала, але городський голова Д. Зуоаров доводив їй, що самоківська громада має автономні права і через це має також право вибірати для себе найкращий спосіб порядкування.

— Нам подобається республіка. Більшість гласних цього бажає,—казав д. Зуоаров. Поліція таки вимагала, щоб республіканського прапора було знято.

— Так кажу ж, доводив голова, що прапор підняли ми не тільки через те, що бажала більшість гласних, а навіть більшість городян наших.

Поліція пішла собі. Тоді почався енергічний обмін телеграмами між столицею „республіки" і столицею царства. В „республіку" прислали роту салдатів, після чого вже й поліція почала сміливіше поводитись з „республіканцями". Тільки тепер почалось свято. Спускали республіканського прапора і підіймали національного. Гурток городян і робітників так само не втручався в цей „переворот", як і раніш. Тільки скілька голосів гукало до поліцейських: „геть, геть!" Але все таки дума і городяне послали протест в Софію проти порушення їх прав.

Останні вісти.

(З газет та по телеграфу).

На курсах.

ПЕТЕРБУРГ. Український гурток вищих жіночих курсів вітав О. Я. Єфименкову, як „доктора історії". Од курсісток прочитано адресу і були привітання від студентів-технологів, студентів-гірняків, петербурзької „Громади", гуртка українознавства.

(Власн. кор.)

Шанування пам'яти Шевченка.

МОСКВА. Московські українці організували комітет для вшанування пам'яти Шевченка з приводу 50-ліття з дня смерти поета. Свято буде складатись з двох розділів: 26 февраля одбудеться урочисте засідання, потім спектакль з участю киян. На Шевченкові свята до Київа, Петербургу та Львова буде послано депутації.

Парламентські відгуки.

ПЕТЕРБУРГ. Шанси Гучкова на виборах його в голови Думи дуже непевні. Трудовики, соц.-дем., кадети і поляки не будуть брати участі в виборах. Поступовці і праві проти Гучкова, націоналисти згожуються подать свої голоси за нього тільки тоді, коли Дума вибере одного з націоналистів за старшого товариша секретаря; кандидатом на цю посаду вони виставляють Микляева. Крім цього націоналисти вимагають, щоб Дума в першій черзі розглядала проекти: фінляндський, холмський та про заборону продажу землі чужоземцям в західних губерніях.

Військове міністерство вносить в Думу проект про асігновку 13 милійонів рублів на літальний флот.

Праві священики-депутати висловили догану священикам, що взяли участь в шануванню пам'яти С. А. Муромцева.

З Варшави сповіщають, що російські товариства, крім „Русскаго собранія", одмовились вітати там правих депутатів.

мені такий випадок.—„Торік я з кумами молотили жито у клуні. Один мій кум—курець завзятий. Скільки я його не просив, скільки не благав не курить—нічого не міг зробити. Ну, курив би собі у хаті; ні—треба ще у клуні, ще й за молотьбою. Викресав він огню та кинув губку у люльку. Тягне тягне—не горить. Подививсь у люльку, а там вже губки не має.

— Губка у жито, що на току, впала,—каже.

Ми всі давай шукати. Перебирали, перевертали на всі боки не знайшли—ну то нема, значить порішили куми.—Ні, кажу, давайте краще винесем отеє жито за клуню у поле—безпечніше буде, згорить якихсь два—три снопи не біда, а то ще боронь Боже, і все село може згоріти. Зібрали, винесли. І що ж ви думаєте? Пройшлло якихсь хвилин 10—дивлюсь—аж теє жито горить. Он, бачите, показав я на вогонь кумам,—якого лиха збулись. Кум зблід, помарнів і тепер вже ніколи не курить а ні у клуні, ані у хліві".

* * *

Було вже пополудні, як ми рушили далі. Коли виїхали з села, мій фурман знов почав розмови.

— Чи то всюди люде живуть так, як ми?

Потім сам собі відповів:

— Мабуть, що ні. Років з п'ять тому один мужик з Гути поїхав до Америки. Жив він там, як сам розповідав, добре. Заробляв по 2 долари в день, а проте скучив за рідною країною, бо він тамтешньої мови не знав, а земляків своїх там не міг знайти. Повернувсь назад і давай підбивать де-кого з своїх односельців їхати з ним до Америки. Як не старався він—нікого не вмовив. Десь дістав грошей і сам подався. Коли це через два тижні знов вертається.

— А чого це ти знов до нас, адже в Америці краще?—питали всі його.

— Не пустили, каже, через границю.

До австрійської границі подамся, тільки-но грошей достану.

Ходив він і на австрійську границю, і через Фінляндію—і всюди нічого не вийшло. Що з його сміялись! Бувало спитає хто його „Ну, що, Микито, коли поїдеш кращої долі шукати?" А він тільки огляне з ніг до голови, та так, що другий раз вже не спитаєш.

Таки нарешті поїхав. Перед тим, як перший раз їхати, оддав він батькові землю свою, а батько вже літній чоловік, удовець, женився вдруге, а сам через 2 роки вмер. Коли Микита вернувся, то застав саму мачуху і ну сваритися з нею за те, що ніби батькові гроші ростратила. Якось пхнув він її так, що вона впала, вдарилась головою об поріг і вмерла. Староста арештував його, приїздив урядник і повели Микиту до слідувателя. А слідуватель Микиту випустив, мовляв, не мав Микита наміру убити мачухи і смерть її—тільки нещасний випадок.

Прийшов до села, зайшов до своєї хати, одягся по американському та пішов собі—так його й бачили.

Оттак і йдуть люде світ за очі шукати кращої долі.

Ох-ох, як би нам хто порадив, що його робить, щоб лекше було. А то от тепер осінь, будуть податки збірати, ну звісно, з однієї землі не проживеш, а десь гроші на податки треба доставать, от і берешся за все, що хоч трохи тобі пособить.

— У мене, ось, п'ятеро дівчат, настане час заміж видавати, то треба посаг якийсь дати; вже без корови, двох трьох подушок, та овечок з троє не обійдеться і грошей скількись треба дати, а тут тебе зо всіх боків обходять. Всі, хто трохи вищий за тебе, може накричати, вилаяти, а ти мовчи!

У таких розмовах проїхали ми всю дорогу; а назад верталися вночі. Мій візник, видимо, був втомлений і я теж, а треба було поспішати на поїзд!

Тяжко, невідрадно.

С. Гадячанин.

Новина на задізних дорогах.

ПЕТЕРБУРГ. Міністерство доріг постановило збільшити швидкість поїздів московсько-курської, південної, катериненської та північно-західної доріг до 75 верст в годину. Швидче будуть також ходити поїзди між Петербургом-Вержболовим, Петербургом-Харьковом, Микитівкою і Ростовом.

Проти „потѣшныхъ".

ПЕТЕРБУРГ. „Бирж. Вѣд." повідомляють з Катеринбурга, що там всі земства одмовились давати гроші на „потѣшныхъ".

Чума.

ОДЕСА. За останніх три дні ніхто не заслаб на чуму. Проф. Малиновський, що порядкував боротьбою з чумою, виїхав до Петербургу.

ХАРВИН. На станції Манчжурії, як доносить забайкальський губернатор, 13 і 14 октября захворіло 28 китайців; всі ознаки чуми.

Присуд до смертної кари.

СЕВАСТОПОЛЬ. Засуджено до смертної кари татар Селямія і Смаїла. Обвинувачували їх за грабіж 15 карб.

Земські „справи".

ЄЛИСАВЕТ. На земському зібранні виник інцідент під час розгляду звідомлення про витрачені 76.000 рублів на охорону повіту. Депутат Келеповський образив предводителя дворян Скаржинського. Ходить чутка, що Скаржинський викликав на поєдинок Келеповського.

За кордоном.

Нові розрухи в Берлині.

БЕРЛИН. Вчора увечері виникли великі розрухи серед робітників на північному передмісті. В три години дня бастуючі робітники бойнів Морженштерна зібрались великою юрбою на вулиці. Незабаром явилась поліція і почала розганяти робітників шаблями. Робітники кидали в поліцію камінням. Тоді поліція почала стріляти і скількох ранила. Коло 10 год. вечора розрухи знов почались. Творилось те саме, що недавно було в Моабиті. На голови поліції летіли з вікон пляшки, каміння, окріп і т. ин. Поліція знов стріляла і багато ранила.

Третя пожежа на брюсельській виставці.

БРЮСЕЛЬ. Вчора в німецькому оддїлі виставки почалась велика пожежа. Вогонь знищив великий „середневіковий ресторан".

Розрухи в Чехії.

ВІДЕНЬ. В звязку з виборами до чешського сейму виникли великі розрухи на вулицях. Між виборцями вівся довгий час бій.

Театр і музика.

— Нова п'єса в театрі М. К. Садовського. В суботу, 23 октября, в українському театрі буде виставлено у-перше п'єсу Я. Гордіна—„Людожери" з еврейського життя. Ролі поділено так: Зісель Кройнес, рабин—д. Корольчук, його жінка—д-ка Борисоглібська, Естерка, дочка їх—д-ка Ліницька, Иоселе, небіж їх—д. Петляшенко, Рапопорт—д. Паньківський, Шейне і Бенчик його дити—д. Ковалевська і д. Захарчук, Ельконе—д. Левицький, Луїзя—д-ка Полянська. Як відомо, дві п'єси цього автора—„Мireле Ефрос" і „Кохання і смерть" пройшли вже в українському перекладі в театрі д. Садовського з великим художнім і матеріальним успіхом.

ДОПИСИ.

(Од власн. кореспондентів).

С. МИРОВКА київського повіту. *Гуртова робота.* Цими днями наші селяне подали п. губернаторові прохання на затвердження сельсько-господарського товариства, по статуту київського губернського земства. Селяне хотять з'єднатись у товариство і поліпшити своє господарство. Хотять у нашому селі одкрити сельсько господарський склад машин і всього хліборобського знаряддя, бо вони нашим хліборобам найбільше потрібні. В нашому окрузі близько нема ніяких сельсько-господарських складів, окрім ельвортовських агентів, котрі здорово селян замудловують у свої лабети.

Гуртової роботи селяне чекають та немає кому керувать цією справою. Де-котрі селяне хотять завести нові господарства і хазяїнувать по новому, та не вистачає господарського насіння, удобрення і знаряддя. Важано б, щоб з земства над'їхав інструктор, по цьому ділу, бо й вороги не сплять—супротивники гуртової роботи.

—

С. РІПЕНЬЦІ, кам'янецького повіту. *На селі.* Ні школа, ні те, що близько город Кам'янець—нічого не помагають,—і мало, здається, є сел, де-б панувала така темнота, як тут. Справді грамотних може є кілька, та й ті нічого не читають, нічим не цікавляться. Решта костеніє в повній темноті, вірить самим диким бабським забобонам. Єдина розвага—в старих горілка, в парубків ще окрім горілки—бійки. Усі до цього привикли і думають, що инакше й бути не може.

На цих днях у нас мав місце цілий ряд подій, котрі нагнали страху на все село. У одного чоловіка жінка мала дитину. Це була зовсім молода і здорова жінка (щось рік, як віддалася). Баба, котра її обходила під час родин, нагодувала її мамалигою і та, діставши родильної гарячки, померла.

Не вспіли поховати її, як умерла друга—так само з першою дитиною. Не вспіли поховати цю, а вже вмірає третя—і так само після родин, за нею четверта. Так за один тиждень умерло четверо молодиць в селі, а за ними і їх новорождені діти. Цілий тиждень дзвони не переставали дзвонити, ховаючи померших. Коли вмірала перша жінка, то приводили якусь бабу, але та нічого не помогла. З цього побачили, що своя „не знає" і до другої привозили вже з другого села. До четвертої надумали привезти лікаря та акушерку.

А треба приняти на увагу, що земська больниця під боком—в м. Оринині і лікарь чи акушерка не то приїхати, але і пішки могли-б прийти.

Та лікарь не прибув, а акушерка навідалась тільки на хвилину. Прийшлось звертатися до якихсь Орининських знахарів і ті вже лічили і обходили слабу, аж поки вона не вмерла.

Зразу ніхто нічого не знав і все зводили на те, що „так Бог дав". Тілько згодом виявилось, що причиною була тут баба. Заразившись коло першої молодиці родильною гарячкою і не обмивши рук як слід, вона переходила до инших і всіх заражала послідовно цією слабістю. В той-же час в другім кінці села жінка породила цілком щасливо через те тілько, що її обходила друга баба. Ці події показують, яка страшна темнота огортає наших селян. Ще більш яскраво свідчить про це другий факт, що стався у нас-же за скілька днів перед цим.

Один чоловік справляв весілля. Господарь і вся родина були п'яні і не зважали на те, що господиня чогось занедужала. Її брали корчі, понос, брало навоніти, а на другій половині хати горілка лилася рікою. Так тягнулося від вівторка аж до суботи. Аж в суботу покликали фершала та одну тямущу жінку, але вони вже нічого не помогли і хвора померла. Яка-то була слабість—Господь знає, але вона була дуже схожа до холери. Хутко після цього, та сама жінка, яку кликали до померлої, заслабла сама і зовсім так само, як і перша.

Рідня полякалася, почали її огрівати, відтирати горілкою, кинулися до лікаря. Він роспитав про все і обіцяв приїхати, але знов не приїхав. Правда, жінка видужала.

От в яких обставинах живуть у нас люде. Не диво-ж, що люде гинуть, як мухи в осени.

Листування редакції.

Тифліс. Передплатникові Підвисоцькому. Вами прислано на передплату „Ради" 5 р. 75 к. Позаяк Ви передплачували кілька раз на окремі строки, з Вас належить ще замість 25 коп. 65 коп.,—плата за останній місяць. Перерви у висилці газети не буде.

Д-ві Риндику. Листа Вашого одержано.

Ціни на хліб.

Пшениця в Одесі 102 коп. (озима), 98 коп. (улька) й 90 коп. (суржак), у Ростові 102—109 коп. (гарнівка), 100 коп. (гірка) й 96—102 коп. (озима), у Маріуполі 113 коп. (озима), 93—99 коп. (гірка) й 100—102 коп. (гарнівка), у Київі 97—101 коп., у Фастові 92—96 коп. *Жито* в Одесі 69 коп., у Ростові 61—67 коп., у Маріуполі 63 коп., у Київі—59—61 коп. (поміщицьке) й 56—58 коп. (селянське), у Фастові 55—57 коп. (поміщицьке) й 51—54 коп. (селянське). *Овес* в Одесі 72 коп., у Ростові 60—70 коп., у Київі 60—65 коп. (поміщицький) і 54—60 коп. (селянський), у Фастові 55—61 коп. (поміщицький) і 49—54 коп. (селянський). *Ячмінь* в Одесі 60—63 коп., у Ростові 56—59 коп., у Маріуполі 59 коп. *Кукуруза* в Одесі 60 коп. *Просо* у Ростові 62—63 коп. Настрій на українських ринках досить пригнічений; на російських ринках мляво, але твердо; за кордоном непевно.

Справочний оддїл.

Календарні відомості. Середа, 20-го октября. Вмч. Артемія, св. праведн. Артемія Веркольського,

Сх. сон. 6 год. 51 хв., зах. сон. 4 год. 37 хв.

● Місяць настає в 3 г. 58 хв. н.

20—1861 р. народилась українська письменниця Дніпрова-Чайка.

Український клуб.—Сьогодня літературна вечірка. Поч. у 8 год.

Театр „Грамотности"—Суєта.

ПАРОХОДИ ТОВАРИСТВ.

„О-во Пароходства по Днѣпру и его притокамъ" и „2-ое Пароходное Общество по Днѣпру и его притокамъ" удержує почтово-пасажирські рейси по оцих водяних шляхах:

1) **По Київо-Катеринославському:** щодня.
З Київа в . . . . 8½ ранку і 5 г. дня,
„ Катеринослава в 5 „ і 5 г. дня,

2) **По Київо-Пинському:**
П'ять раз на тиждень: З Київа—по неділях, понеділках, середах, четвергах і п'ятницях . . . . . в 9½ г. ранку.
З Пинська—по нед., понед., серед. четв. і суботах . . . . . в 9 г. ранку.

3) **По Київо-Чорнобильському:** що-дня,
З Київа в 6 г. веч.
„ Чернобиля в 8 г. ран.

4) **По Київо-Могилівському:**
Чотирі рази на тиждень: З Київа по неділях, понеділках, середах, четвергах і п'ятницях . . . . . в 2 г. дня.
З Могильова—по нед., понед., вівт., чеверг. і п'ятн. . . . . в 6 г. веч.

5) **По Київо-Чернігівському:** що-дня.
З Київа . . . . . в 5 г. дня.
„ Чернигіва . . . . . в 7 г. веч.

6) **По Київо-Гомельському:** що-дня.
З Київа . . . . . в 2 г. дня
„ Гомеля . . . . . в 1½ г. веч.

7) **По Могильово-Оршанському:** що-дня.
З Могильова . . . . . в 11 г. веч.
„ Орші . . . . . в 2 г. дня

8) **По Гомель-Ветковському:** що-дня.

Редактор **Вал. Галевич.**

Видавець **Є. Чикаленко.**

Оповістки.

16,000 ПОРТРЕТІВ ДУРНО

ми роздаємо читачам цієї газети, щоб з успіхом роспосюдити наше підприємство. Пришліть нам фотографію (стару чи нову; одиночну, вивох, чи групу) з Вашою певною адресою на другому боці Вашої фотографії і Ви хутко одержите Ваш дуже схожий, побільшений на 38 сант. шир. і 48 сант. виш., то б то майже **портрет натуральної величини зовсім дурно.**

Одиноку послугу, яку ми од Вас прохаємо—щоб Ви, одержавши портрета-премію, раїли нашу фірму Вашім приятелям і знайомим. Вашу фотографію буде вам повернуто в цілости. За пересилку, запаковку і др. видатки прохаємо прислати 75 коп. марками чи надожн. платою 95 коп.

Товариство „Семі-Емаль", Лодзь, № 56. На групах особу, портрет якої має бути побільшено, треба позначити відповідним знаком. 3-8007-2

Коректор

за невелику плату бере на себе всяку коректурну роботу. Адр.: Контора «Ради». Л. Ш. 12-1797-4

Шлюбні розлуки

(бракоразв. дѣла)

і карні (уголовні) справи веду, складаю ділові папери: про взакон. і всиновл. дітей, про видачу жінкам окремого права на проживання, приписку до громади, одзиви, апеляц. і касац. скарги по всіх справах, прохан. на Височайше ім'я.—Поради иног. лист.: бідн.—дурно. Прийм. щодня од 3—7 г. уден. А. Туржанський Є. В.-Володимирська № 53. 100-1542-71

НОВА КНИЖКА:

С. Є. Зінєвич.

„ПАН ШТУКАРЕВИЧ, або оказія, якої не бувало".

Сельські сцени на 2 дії і 4 одміни зо співами. Нове виправлене видання. 10-1749-1

Заставте тих, що оточують Вас, коритися Вашій волі!

СИЛА ГІПНОТИЗМА!

Ціна з перес. 1 р. 25 к. або накл. плат. 1 р. 50 к. (марками), С.-П.-Б., Невскій 100, Т-во ОСНОВА. 8-1802-2

Вийшов з друку і продається в книгарнях

„ВЕСЕЛИЙ ОПОВІДАЧ"

Більше двохсот веселих оповіданнів, упорядкованних Б. ГРІНЧЕНКОМ.

Ціна 20 коп. 10-1795-4

В. ВИННИЧЕНКО.

„Третя книжка оповіданнів"

продається в кращих книгарнях Київа, Полтави, Харькова і др. міст.

ЗМІСТ КНИЖКИ: I. Момент. II. Глум, III. Рабині справжнього, IV. Записна книжка, V. Купля, VI. Кумедія з Костем, VII. Щось більше за нас, VIII. Зіна.

Стор. 188. **СКЛАДИ ВИДАННЯ:** „Українська Книгарня", Безак., 8. Книгарня „Л. Н. В." В.-Володимир., 28,

ЦІНА 80 КОП. ☆ ☆ **В КИЇВІ.** ☆ ☆

І в книгарні Є. Череповського, Київ, Фундукл. 4.

27—1345—18

„РАДУ" в роздріб купувати і передплачувати в м. **Борисполі** можна в книгарні „НАЧАЛО"; там-же продаються всякі українські книжки.

Інтел. хлопець, 24 р., українець, шукає посади помішника бухгалтера, конторщика або касіра в Київі; бідує. Добре зн. укр. мову. Має значну практику й солідну реком. Адр.: ст. Михайленки, Ю.-З. ж. д. Коровинецкій сах. заводъ Гр. Мих. Борисовичу. 6-1814-2

ДАМАМ ГОР. КИЇВА. Інститутська № 10, Майстерня спеціяльно волосяних виробів **„Ідеал"** проп. велич. вибір остан. новинок і просить звернути увагу на примірне виповнення замовлеників та на добротність матеріялу; просить не змішувать з парікмахерськими. Великий вибір гот. кучерів (більш 5000 шт.), а також прядків і кіс. Одібр. остан. журнал. Принал. для п.п. парікмах.: фрізюр, бинди, тюль, бреолін та инше. 200-1901-170

19 ЗОЛ. КОП. Столового срібла 84 п. петербурзького і московського фасону пропонує в величезному виборі склад годинників і дорогоцінностів

КЛАВДІЯ СЕРГІЄВИЧА РОГИНСЬКОГО

89 Олександрівська. Телефон 2095.

Фірма істнує з 1888 року; по дешевим цінам і вибору не має конкурентів. 0-1610-17

Вже продається

одривний ілюстрований

Календарь на рік 1911-й „ЧАС"

(Рік видання 3-ій.)

В календарі „ЧАС" уміщено, окрім всіх календарних відомостів, силу всякого літературного, історичного и гумористичного матеріялу.

МАТЕРІЯЛ ЦЕЙ ЦІЛКОМ НОВИЙ.

Календарь „ЧАС" містить:

СИЛУ:
історичних дат (всіх видатних з'явищ українського життя).
приказок, прислів'їв, народніх приповісток.
загадок та скороговорок.
гуморесок (анекдотів історичних і сучасних).
віршів, байок, коломийок, біографій укр. діячів.
всяких інформацій та порад хазяйкам, с.-хазяїнам, пасішникам і т. и.

Окрім згаданого в календарі „Час" уміщено багато афоризмів, статистичних, астрономичних відомостів, календарь „Час" нагадує, що коли треба зробити і т. и.

Календарь „ЧАС" на 1911 ілюстровано багатьма новими портретами українських діячів та письменників.

Календарь має артистично виконану спинку і буде служити гарною оздобою кожній кімнаті. Невелике число примірників видано на роскішних спинках.

Ціна календаря „Час"-на звичайній спинці 30 к.
„ „ „ на кращій 50 і 75 к.

Замовляти заздалегідь і купувати календарь „Час" можна на складі видавництва (Київ, В.-Володимирська, 28) та по кращих книгарнях на Україні: у Київі—в Книгарні б. Київської Старини", (Безаківська, 8), Літер.-Наук. Вісти. (В.-Володимирська, 28), Л. Ідзіковського (Хрещатик, 29); Є. Череповського (Фундуклеєвська, 4). В Полтаві у Г. Маркевича. В Житомирі у Г. Совинського. В Херсоні—у Кіоску „Початок". В Катеринославі—у Лозинської, і т. д.

Видання „Благотворительнаго Общества изданія общеполезныхъ и дешевихъ книгъ".

№ 1. *Корисни звирятка:* кажанъ, ижакъ та критъ, О. Степовыка (выдання друге зъ, 3 малюнкамы) . . . . . ц. 3 к.
*№ 2 Про городыну. О. Степовыка (выд. друге) . . . . . ц. 5 к.
№ 3. *Молодыча боротьба,* Ганны Барвинокъ . . . . . ц. 1 к.
№ 4. *Орыся,* П. Кулиша (зъ 4 малюнкамы) . . . . . ц. 2 к.
№ 5. *Вирна пара,* Ганны Барвинокъ . . . . . ц. 3 к.
№ 6. *Бжильныцтво* (выд. друге, зъ 23 мал.) Ф. И. Немоловського . . . . . ц. 10 к.
*№ 7. *Оповидання про Антона Головатого,* М. Комаря (зъ 5 малюнкамы) . ц. 5 к. (велен. 10 к.
№ 8. *Оповидання про Тараса Шевченка,* О. Кониського (зъ 3 портрет. и 1 малюнкомъ) ц. 2 коп. . . . . (велен. 5 к.).
*№ 9. *Розмова про сельске хазяйство, кн. IV, Выноградъ,* Е. Чыкаленка (выд. 2-е, зъ 13 малюнкамы) . . . . . ц. 6 к.
№ 10. *Розмова про сухоты на рогатій худоби,* С. Ваганова . . . . . ц. 3 к.
№ 11. *Выловщина,* П. Кулиша (зъ портр.) . . . . . ц. 2 к. (вел. 5 к).
*№ 12. *Оповидання про Богдана Хмельныцького,* М. Комаря (зъ 3 портр. и 6 малюнкамы) ц. 8 к. . . . . (вел. 15 к.)
№ 13. *Видъ чого вмерла Мелася* (про дифтеритъ), Г. Коваленка . . . . . ц. 3 к.
№ 14. *Оповидання про Ивана Котляревського,* Б. Гринченка (зъ 1 пор. и 2 мал.) ц. 3 к. (вел. 5 к.)
*№ 15. *Розмова про сельске хазяйство, кн. III, Сѣяки травы,* Е. Чыкаленка (выда друге, зъ 7 малюнкамы) . . . . . ц. 5 к.
№ 16. *Добра порада,* М. Загирни (про скаженыну. выд. друге) . . . . . ц. 3 к.
№ 17. *Оповидання про Євгена Гребинку,* . Гринченка (зъ портретомъ). . . . ц. 3 к. (вел. 5 к.
№ 18. *Про пошести або лыхи хворобы,* В. Имшенецького (выдання друге) . . . . . ц. 3. к.
№ 19. *Розмова про сельске хазяйство кн. II, Худоба,* Е. Чыкаленка(выд. 2-е, зъ 20 мал.) ц. 6 к.
№ 20. *Розмова про сельске хазяйство). кн. V, Садъ,* Е. Чыкаленка (зъ 36 малюнкамы). ц. 10 к.
№ 21. *Хто робыть, той и має* (про Гарфильда) . . . . . ц. 6 к.
№ 22. *Розмова про сельске хазяйство, кн. I, Чорный паръ та плодозминъ,* Е. Чыкаленка (выд. 3-е, выправл. и доповн., зъ 2 малюнк.) . . . . . ц. 4 к
1-е изданіе одобр. Учен. Ком. М. З. и Г. И. и допущ. М. Н. Пр. въ библ. начальн. учил. и въ народн. читальни и библіотеки. Премировано Харьк. Общ. Сел. Хоз. большою серебр. медалью.
*№ 23. *Мудрый учытель* (оповидання про Сократа, зъ 2 мал.), М. Загирни . . . . . ц, 5 к.
*№ 24. *Якъ выгадано машиною йиздыты* выд. 2-е, зъ портрет Стефенсона), М. Загирни. ц. 3 к.
№ 25. *Якъ дбаешъ такъ и маешъ* (про господарство), М. Ганька . . . . . ц. 3 к.
№ 26. *Наймычка,* поема Т. Г. Шевченка (зъ 30 мал.) . . . . . ц. 3 к. (вел. 10 коп.
*№ 27. *Пригоды на хуторі,* О. Русова (метеорологія, зъ 18 мал.) . . . . . ц. 5 к.
№ 28. *Божа искра,* оповидання про Рафаэля, С. Русовои (зъ 15 малюнк.) . ц. 5 к. (вел. 10 к.
№ 29. *Катерына,* поема Т. Г. Шевченка (зъ 15 мал.) . . . . . ц. 5 к. (вел. 10 к.
№ 30. *Ходимо за Нымъ,* О. Кониського (зъ 9 мал.) . . . . . ц. 5 к. (вел. 10 к.
№ 31. *Винокъ* (читанка), О. Билоусенка (зъ 120 мал.) . . . . . 35 к. вел. 60 к
№ 32. *Сыльски прыгоды* (про выпасы), Т. Рыльського . . . . . ц. 5 к.
№ 33. *У дытыни голова болыть—у матери серце* (якъ годуваты та доглядаты малыхъ дитей), Г. Задеры . . . . . ц 5 к.
№ 34. *Пидъ землею,* оповид. про шахты, М. Загирни (вид. 2-е, зъ 8 мал.) . . . ц. 12 к.
№ 35. *Оборонець покрывдженыхъ,* опов. про Линкольна (зъ портр.), М. Загирни . . ц. 10 к.
№ 36. *Мале та розумне,* опов. про мурашокъ (зъ 2 мал.), П. Е. . . . . ц. 8 к.
№ 37. *Середъ выноградарывъ пиведенной Франціи,* С. Русовои (зъ 10 мал.) . . . . . ц. 6 к.
№ 38. *Якъ видкрыто Новый Свитъ,* Д. Дорошенка (зъ 7 мал.) . . . . . ц. 6 к.
№ 39. *Товарыськи крамныци,* В. Доманыцького . . . . . ц. 5 к.
№ 40. *На громадській роботы* (про П. Кулиша). Д. Дорошенка . . . . . ц. 3 к.
№ 41. *Первоучытели славянъ* (про Кырыла и Мефодія), А. С—го (зъ 5 мал.) . . . ц. 5 к.
№ 42. *Права що-до выборивъ,* кн. перша, К. Квиткы . . . . . ц. 3 к.
№ 43. *Права що-до выборивъ,* кныжка друга, К. Квиткы . . . . . ц. 5 к.
№ 44. *Петрусевъ сонъ.* М. Левицького (зъ малюнк.) . . . . . ц. 5 к.
№ 45. *Вжитки селянські на Полтавщині,* В. Василенка . . . . . ц. 5 к.
№ 46. *Український букварь* С. Русової . . . . . ц. 10 к.
№ 47. *Початки науки про права конституційні,* К. . . . . ц. 8 к.
№ 48. *Як люде живуть у Норвегії,* С. Р. . . . . ц. 6 к.
№ 49. *Оповідання про Вука Караджича,* А. Веречельника . . . . . ц. 5 к.
№ 50. *Смерть за правду* (про І. Гуса) В. Доманицького . . . . . ц. 5 к.
№ 51. *Про старі часи на Україні,* М. Грушевського (зъ 40 мал.). . . . . ц. 20 к.
№ 52. *Про народоправство.* Кн. І. Скаренка . . . . . ц. 6 к.
№ 53. *Як розводити сосновий бір на пісну.* П. Бородаєвського, з малюнками . . . ц. 10 к.
№ 54. *Химія.* Мазуренка, з малюнками . . . . . ц. 15 к.
№ 55-а. *Ветеринарні поради.* Книжка І. Зверхні хвороби. В. Корольова. З малюнк. . ц. 12 к.
№ 55-б. *Ветеринарні поради.* Книжка II. Хвороби на копиті. В. Корольова. З малюнк. ц. 10 к.
№ 55-в. *Ветеринарні поради.* Кн. III. Хвороби шкури. В. Корольова. З мал. . . . ц. 8 к.
№ 55-г. *Ветеринарні поради.* Кн. IV. Внутрішні хвороби. В. Корольова. З мал. . . ц. 12 к.
№ 55-д. *Ветеринарні поради.* Кн. V. Пошести на худобі. В. Корольова. З мал. . . ц. 12 к.
№ 55 — *Скотолічебник.* (Всі 5 книжок Ветеринарних порад якуп з додатком). З 40 мал. (225 сторінок). Ветер. лікаря В. Корольова . . . . . ц. 50 к.
№ 56. *Про Грабовську.* Гр. Сьогобочній. . . . . ц. 6 к.
№ 57. Про кредітні кооперації. С. Бородаєвського. . . . . ц. 7 к.
№ 58. Роберт Овен. М. Кульжинського . . . . . ц. 8 к.

Ці книжки продаються книгарям за знижкою 40% на готові гроші, або 30% на комісію. Рахунки при останній умові зводяться двічі на рік: у січні і липні місяці кожного року.

Благотворительное общество изданія общеполезныхъ и дешевыхъ книгъ.
С.-Петербургъ, Почтовый ящикъ № 261. гд-44-61

Друкарня 1-ої Київської Артілі Друкарської Справи. Трьохсвятительська, 5. Телеф. 1069.